

Результати огляду, що здійснювався в режимі оперативно-розшукового заходу, передбаченого п.п. 4, 6, 7 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» можуть бути уведені у кримінальне провадження або шляхом повної легалізації матеріалів, які набули ознак документа і використовуються в процесі розслідування як докази, або через проведення інших слідчих (розшукових) дій.

Література:

1. Алексейчук В.І. Огляд місця події: тактика і психологія: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2007. 20 с.
2. Журавель В.А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан : монографія. Харків : Право, 2021. 448 с.
3. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія / О. М. Бандурка, М. М. Перепелиця, О. В. Манжай, В. В. Шендрик. Харків: Золота міля, 2013. 352 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-20>

ПОНЯТТЯ ОБМАНУ ЯК СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Манакова А. Р.

студентка II курсу магістратури

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Загороднюк С. О.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

При вказівці законодавцем у правовій нормі способу як ознаки складу кримінального правопорушення, його встановлення є необхідним.

Спосіб вчинення кримінального правопорушення – це форма виразу суспільно небезпечного діяння [1, с. 112].

Спосіб обману є засобом вчинення багатьох кримінальних правопорушень, наприклад шахрайства, шахрайства з фінансовими ресурсами, заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою, контрабанди та інших кримінальних правопорушень [2].

Поняття обману існує, коли злочинець викликає у жертви готовність вчинення певних дій.

Одним з різновидів обману є зловживання довірою – використання злочинцем довіри з боку потерпілого (родичі, колеги по роботі, давні знайомі, сусіди та друзі). Знання про цей спосіб має практичне значення при висуванні слідчих версій, плануванні, вирішенні кримінально-процесуальних, профілактичних і інших завдань, особливо на первинному етапі розслідування, коли небагато інформації про обставини суспільно небезпечного діяння [3, с. 513].

У юридичній літературі обман як спосіб вчинення злочину, залежно від часу його виникнення, поділяють на традиційні і сучасні.

Серед традиційних способів найпоширенішими є обман, який виник під приводом надання яких-небудь послуг; під приводом позики грошей; під приводом продажу неіснуючого майна або майна, що злочинцю не належить; під приводом гадання чи знахарства; під виглядом одержання різного роду пенсій, матеріальної допомоги тощо.; видаючи себе за особу, що виконує свої службові чи суспільні обов'язки; шляхом підміни товару; шляхом продажу підробок ювелірних виробів; за допомогою використання «ляльки» [4, с. 385].

При обмані, який використовується під приводом надання певних послуг, винний пропонує за невелику винагороду свою допомогу у придбанні певних товарів чи надання послуг (наприклад, обіцянка посприяти в одержанні ліцензії). Після одержання грошей злочинець зникає.

При обмані, який використовується під приводом позики грошей, винний, увійшовши в довіру до потерпілого, позичає велику суму грошей, дає розписку і зникає.

У першому випадку майно не пред'являється, а замість нього передається покупцю відповідний документ (фіктивний) на право власності.

У другому випадку злочинець також часто користується підробленими документами, що підтверджують його право власності на майно, що справді існує, але йому не належить.

Обман, який використовується під виглядом одержання різного роду пенсій, матеріальної допомоги виражається в тому, що, підробивши необхідні документи (чи набувши фіктивних), винний незаконно одержує пенсію.

Винний створює уяву у потерпілого, що він наділений службовими чи громадськими обов'язками. У даному випадку злочинці, видаючи себе за працівників ОВС, СБУ чи прокуратури, здійснюють обшук у квартирі потерпілого, у процесі якого незаконно заволодівають його майном.

Можна визначити найбільш розповсюджені види злочинів, які вчинюються способом обману: шахрайство у сфері банківського кредитування та у мережі Інтернет, у сфері страхування, шахрайство з використанням пластикових карток, за допомогою фінансових пірамід, за допомогою комп'ютерної техніки.

Протягом останніх років значного поширення набуло так зване комерційне шахрайство. Воно має два основні різновиди: незаконні присвоєння чужих коштів; протиправне заволодіння товарами й іншими матеріальними цінностями.

Даний спосіб здебільшого пов'язаний зі створенням фіктивних підприємств і присвоєнням керівниками таких підприємств отриманої передоплати. Зараз мають місце розрахунки у формі авансів чи передоплати між постачальниками і покупцями. При такій формі розрахунків трапляються випадки обману, коли постачальники, одержавши передоплату, порушують умови договору і зникають. При цьому можуть бути різні варіанти. Найбільш простим прийомом є створення за справжніми документами організації, яка не має наміру займатися конкретно суспільно корисною і законною діяльністю.

Іншим різновидом, що одержує поширення, є створення підприємств для здійснення шахрайських дій та використання перекрученої інформації про діяльність підприємства, про засновників, керівників, власників, працівників комерційної структури. Для цього шахраї в ряді випадків за грошову винагороду чи іншим чином одержують документи збанкрутілих підприємств і діють від їхнього імені, в інші – отримують різними способами бланки реально існуючих і діючих підприємств. Від їхнього імені відкривають розрахункові рахунки в банках, укладають договори і здійснюють угоди.

При обмані, який має місце у сфері банківського кредитування, для одержання кредиту винні застосовують створення псевдо фірм, підроблення необхідних документів, фальсифікації застави, входженню в довіру та ін., а потім зникають із викраденими грошима.

Обман, який використовується в мережі Інтернет, пов'язаний зі стрімким зростанням Інтернету, особливо електронної комерції, при цьому злочинці намагаються представити свої злочинні схеми таким чином, щоб вони більше походили на товари і послуги, пропоновані більшістю добросовісних електронних торгівців. При цьому вони не тільки завдають шкоди споживачам і інвесторам, а й підривають довіру споживача до законної електронної комерції та Інтернету.

Обман, який має місце у сфері страхування, пов'язаний з тим, що дії винних протягом особливо поширені у сфері страхування автотранспортних засобів. Як правило, вони здійснюються шляхом завищення страхової суми за допомогою подання свідомо помилкових

відомостей при укладанні договору страхування, фальсифікації викрадення, умисного пошкодження непридатних до експлуатації частин автомобіля.

Трапляються випадки недобросовісної поведінки окремих страхових компаній з позбавлення страхувальників можливості одержати страхове відшкодування. Мають місце і факти створення фіктивних страхових компаній.

Обман, який вчинюється з використанням пластикових карток, характеризується їх використанням для здійснення безготівкових розрахунків за товари і послуги.

Способами підроблення грошових карток може бути стирання з картки наявних даних і заповнення новими, повне підроблення картки тощо.

Обман, який має місце при створенні фінансових пірамід, здійснюється шляхом заснування визначеної фірми залучення грошей населення та юридичних осіб з наступним їх привласненням [5, с. 89].

Обман, який здійснюється за допомогою комп'ютерної техніки, характеризується тим, що злочинець вносить викривлення, неправильні (фальсифіковані) дані в програмні вихідні дані ЕОМ, з наступним їх використанням для викрадення; створюють двійники платіжних карток, іноді навіть моделюють бухгалтерську систему банку чи іншої організації тощо.

У ряді випадків проникнення до електронних засобів здійснюється шляхом встановлення різних технічних засобів, в результаті чого злочинці отримують можливість знімати з комп'ютерних рахунків клієнтів готівку.

Роль способу вчинення протиправного діяння є важливою, його аналіз дає можливість зробити висновок про інші ознаки конкретного кримінального правопорушення.

Література:

1. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2010. 456 с.

2. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05 квітня 2001 року // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

3. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 1196 с.

4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С. С. Яценка. К.: А.С.К., 2002. 936 с.

5. Стрельцов Є. Л. Економічні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти: Навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2000. 476 с.